

s. 53–117) a samotná E. Adde-Vomáčková připravuje k vydání Staročeskou kroniku tzv. Dalimila ve francouzštině.

Anotovaná kniha je zrcadlovou edicí latinského originálu a francouzského překladu životopisu Karla IV. Ten vznikl původně kolektivně v rámci semináře na EHESS, později byl zbytek překladu dokončen oběma vydavateli, kterými jsou Pierre Monnet, specialista na říšská města ve středověku, a Jean-Claude Schmitt, příznivce historické antropologie, známý u nás díky českým vydáním svých knih. Editoři ostatně věnovali pozornost v rámci zmíněného semináře i vědeckého projektu autobiografickým dílům středověkých panovníků v širším geografickém i časovém rámci, jak o tom svědčí i konferenční sborník připravený jejich společnou péčí (*Auto-graphies souveraines*, Paris 2012).

Vlastnímu textu životopisu v knize předchází poměrně rozsáhlý úvod, sloužící k orientaci historické, ale také badatelské, který je ovšem současně nezbytný pro zamýšleného frankofonního čtenáře. Vydavatelé přibližují kontext vzniku životopisu a především osobnost Karla IV. a ve zkratce také jeho životní osudy. Vedle nezbytných informací týkajících se základních otázek bádání kolem Karlovy autobiografie (doba a podíl Karla IV. na sepsání, atd.) se v úvodu soustředí také na význam panovníkovy osobnosti nejen ve střední, ale také v západní Evropě. Karel IV. totiž ve Francii nepatří mezi notoricky známé historické postavy. Vydavatelé dále zmiňují analýzu tohoto pramene od Flaminie Pichiorri z hlediska užívaných slov, zde ale spíš překvapí jejich údiv, že mezi nejpoužívanější slova patří *ego, meus, nos a noster* (s. XLII).

V následující části úvodu (s. XLVII–LIV) pojednal P. Monnet Karlův sen v Terenze jako klíčovou událost pro celé vyprávění, skrze níž se pokusil vyložit charakter textu. Podle Monneta tato příhoda zapadá do kontextu jiných známých snů, které změnily život slavným panovníkům, a nadto tím celá *Vita* získává další dimenzi a je povýšena nad obyčejný popis událostí z Karlova mládí. Podle Monneta je zcela zřejmé, že jde o programový text určující a navenek sdělující, jak si přeje být Karel IV. vnímán.

Poslední část úvodu (s. LIV–LXXVI) sestává v podstatě z vložené studie J.-Cl. Schmitta, v níž popsal vizuální reprezentaci Karla IV. v průběhu jeho vlády. Vyšel přitom z teze Roberta Suckaleho, že účelem jednotného vzoru Karlových portrétů nebyla podobnost s živou osobností, nýbrž identifikovatelnost s předem promyšleným vzorovým zobrazením moudrého císaře. Zvláštní pozornost Schmitt věnuje obrazovému

doprovodu staročeských překladů díla *Vita Caroli* z konce 15. či přelomu 15. a 16. století. V přehledné tabulce jednotlivých iluminací z obou dochovaných rukopisů (s. LXXVII–LXXVIII) se ovšem vyskytuje drobná nepřesnost, na první iluminaci rkp. ÖNB 581 není zobrazen mladý král, nýbrž (pravděpodobně) královna. Tato mylka ovšem nejspíš pramení z nemožnosti konzultovat originál a nutnosti spolehnout se pouze na nepříliš kvalitní reprodukce či na studii Josefa Krásky doprovázející česko-latinské vydání Karlova životopisu z roku 1978.

Podobných nepřesností či ne zcela prokazatelných tezí je v úvodu několik, nijak ale nekazí celkově dobrý dojem z tohoto vydání Karlova životopisu, které je cíleno především na studenty a poučené zájemce. V tomto smyslu jistě přispěje k rozšíření zájmu o dějiny Lucemburků ve frankofonním světě.

VÁCLAV ŽŮREK

*Magistri Hieronymi de Praga
Quaestiones, Polemica, Epistulae,*
edd. František ŠMAHEL – Gabriel SILAGI,
Brepols, Turnhout 2010
(= Corpus Christianorum Continuatio
Mediaevalis 222; Magistri Iohannis Hus
Opera omnia XXVIIa, Supplementum I)
CLXIV + 308 s., ISBN 978-2-503-52920-2

Nezvyklé označení předloženého svazku jako *Supplementa* Husových sebraných spisů je dáno skutečností, že zpřístupňuje všechny známé a nalezené texty jeho blízkého kolegy Jeronýma Pražského, doprovázené vydáním polemik (zejména filosofických), které byly proti němu a s ním vedeny. Vlastní edici předchází důležité vstupní zamyšlení Gabriela Silagiho, životopisná studie z pera Františka Šmahela, soupis Jeronýmovy literárního pozůstatku včetně děl ztracených či sporných a rozsáhlá bibliografie.

Úvodní německy psaná studie představuje jeden z výsledků více než čtyřiceti let Šmahelova výzkumu osobnosti Jeronýma Pražského. Autor jejím vydáním výrazně doplnil a nahradil svou základní studii vydanou v časopise *Historica* (1966), souběžně s níž tehdy vyšla v nakladatelství Svobodné slovo Jeronýmova populárně zaměřená biografická skica. V původní studii Šmahel na základě přesné a prameny podložené analýzy nastínil své řešení některých problematických kapitol, přičemž poukázal také

na některé otázky, se kterými se bude muset bádání v budoucnu vyrovnat. To nyní učinil v monografii *Život a dílo Jeronýma Pražského: Zpráva o výzkumu* vydané krátce po anotované edici.

Právě první rozsáhlá kapitola nové české biografie Jeronýma je o něco delší verzí vstupního textu edice, v němž Šmahel zevrubně seznamuje mezinárodní publikum s Jeronýmými osudy a nově se zabývá řadou dosud málo probádaných otázek. Z nich je pro příklad možné uvést cestu Jeronýma do Budy na dvůr krále Zikmunda či jeho mnoha otázkami obestřenou misi do Polska a dále na východ. Také rozsáhlá pasáž věnovaná Jeronýmově dvojí cestě a pobytu na koncilu v Kostnici potvrzuje autorův vhléd do života pražského filosofa, který přitom zařazuje do historických souvislostí. Užitečné je i Šmahelovo určení doby vzniku jednotlivých Jeronýmových textů jejich vsazením do kontextu dané fáze jeho života a základní naznačení obsahu.

Za úvodní studií následuje soupis Jeronýmovy literární pozůstalosti, českému čtenáři je nicméně třeba doporučit v některých ohledech spolehlivější a podrobněji zpracovaný soupis v Šmahelově české monografii. Po obligátní bibliografické sekci následuje jedenáct vyobrazení ze středověkých rukopisů, převážně se *Štítem křesťanské víry*, obrazcem, který Jeroným používal při svých vystoupeních na půdě univerzity pro názorné osvětlení svého postoje ve věci univerzálie.

Pro zájemce o Jeronýmovo dílo a jeho filosofický obsah je však nejpodstatnější poslední a nejrozsáhlejší část publikace. Ta obsahuje, kromě *Chvály svobodných umění*, kostnických odvolacích formulí a dopisů, zejména edici Jeronýmových filosofických spisů včetně *Štítu křesťanské víry*, záznam jeho námitek proti *quaestio principalis* Michala z Malenic, záznam disputace s Blažejem Vlkem a tři polemiky, z nichž se některé dochovaly pouze fragmentárně. Editori svou prací navázali na starší vydavatele, z nichž je třeba zmínit především Jana Sedláka, který jako první zpřístupnil některé z Jeronýmových filosofických textů (1915) a připravil též edici *Štítu víry* s patrně Jeronýmovým výkladem (1919). F. Šmahel pak navázal zejména na svůj vlastní rozsáhlý výzkum filosofických diskusí na pražské univerzitě, zvláště sporu o univerzálie, k němuž na základě úctyhodné heuristické analýzy publikoval i soupis pramenů (1980). Právě v rámci této náročné práce se Šmahel zaměřil také na texty, které byly do té doby anonymní, a na základě jejich srovnání s nepochybnitelnými texty Jeronýma Pražského objevil některá

jeho další díla. Součástí aktuálně předložené edice tak mohou být i významné prameny, jež po obsahové stránce odborná veřejnost dosud neznala. Jedná se o Jeronýmovy kvestie *De convertibilitate et suppositione terminorum* (UUTI) a *De potentia materiae primae* (UMPP) a o již zmíněnou, po obsahové i paleografické stránce náročnou polemiku s Blažejem Vlkem. Lépe známá je pak poprvé vydaná kvestie *De mundo archetypo* (UMAQ).

Edice je doplněna o podrobně vedený rejstřík textů a autorů, přičemž zaujme zejména četnost odkazů na Viléma Ockhama, Tomáše Akvinského a Jana Wyclifa. Na ty totiž, s výjimkou jednoho Ockhamova citátu (avšak patrně citovaného z druhé ruky na základě Wyclifova traktátu *De universalibus*) a dvou či tří citátů Wyclifa, ve svých filosofických spisech Jeroným explicitně neodkazoval a jejich jména a spisy doplnili editoři. Lze tak snadno nabýt dojmu, že se jedná o dohledané implicitní citáty z Ockhama, Akvinského a Wyclifa a že z nich Jeroným při sestavování svých textů vycházel, aniž by na ně přitom explicitně odkazoval, což byla ve středověké literární tvorbě běžná praxe.

Ačkoli tomu tak v řadě případů skutečně je, vyzvednout lze mj. mnoho dohledaných míst z Wyclifových traktátů (a nad rámec uvedených myslitelů např. významný objev rozsáhlých implicitních citací z Chalcidiová *Komentáře k Platónovu dialogu Timaios*), ve většině případů odkazů na Ockhama a Akvinského by to byl dojem mylný. Chápu-li správně předmluvu k latinskému textu, vyvolání takového zdání ani nebylo záměrem. Autoři a texty odkazované v poznámkovém aparátu a závěrečný index totiž podle editorů v některých ohledech představují spíše než seznam pramenů seznam *similií* (s. vii). Jde tedy patrně o pasáže textů jiných autorů, které vykazují určitou podobnost s Jeronýmými texty, a hodí se je proto, podle editorů, s těmito texty srovnat. V edicích středověkých filosofických textů se jedná, nakolik to mohu posoudit, o výjimečnou praxi, která může být pro některé čtenáře matoucí i proto, že implicitní určené citáty či textové paralely a *similia* není vždy snadné odlišit. Na druhou stranu lze v takovém postupu sledovat pozitiva, která převáží tím více, čím lépe je zvolena referenční skupina myslitelů. Zde však i přes technický pokrok narážíme na omezení elektronických databází, v nichž stále nejsou přítomny všechny spisy některých významných postav středověkého myšlení a jiní důležití autoři nejsou přítomni vůbec, ať už jejich texty stále čekají na své editory či na zařazení do databází.

Čtenáře, který by na základě poznámkového aparátu nabyl dojmu, že Jeroným převzal určitou pasáž textu nebo její doktrinární náplň z editorem odkazovaného textu Tomáše Akvinského či Viléma Ockhama, je proto vhodné v duchu předmluvy upozornit, že se nejedná nutné o doktrinární či jinou přímou vazbu. Tu je nutné případ od případu posuzovat. Pokud jde o Tomáše Akvinského, zdá se mu být Jeronýmův text nejbližší v kvestii *De potentia materiae primae* (s. 150), avšak ani zde nelze vyloučit např. implicitní citaci jiného textu, který mohl převzít již Akvinský a nezávisle na něm i Jeroným.

Samotné traktování stejného, ve středověké filosofii běžného tématu (například supoziční teorie), využití stejného termínu nebo podobná implicitní či i explicitní citace např. tak často citovaného textu jako je Augustinova kvestie *De ideis* samy o sobě samozřejmě nevypovídají o *přímém* vztahu Jeronýmových textů k uvedeným myslitelům vrcholného a pozdního středověku. Jistě lze v takových případech sledovat spíše jen scholastickou tematickou a textovou tradici. Ve zkratce je tak možné shrnout, že pomyslný seznam autorů a textů, na něž Jeroným explicitně či implicitně odkazoval, není možné zakládat pouze na aparátu nové edice Jeronýmových spisů (zejména pokud jde o odvolávky na Ockhama nebo Akvinského). Pro přesnější seznam citací by bylo oproti rejstříku třeba nejen některé texty odebrat, ale i jiné připojit a rozšířit tak skupinu odkazovaných myslitelů i na další autory, kteří jsou, podobně jako v aparátu dobře zastoupený Wyclif, oproti Ockhamovi a Akvinskému bližší Jeronýmovu myšlení. Příkladem lze uvést Jeronýmovo řešení otázky *sufficiens praedicamentorum* (kvestie *De universalibus a parte rei*, s. 90–92), jež je v blízkém vztahu ke komentáři Roberta Alynngtona k Aristotelovu spisu *Kategorie*.

Edice Jeronýmova díla je pro další výzkum české středověké filosofie do značné míry přelomová, neboť zpřístupňuje významné texty, o jejichž doktrinární stránce dosud mnoho nevíme. Jde o první ucelené vydání filosofických spisů jednoho z důležitých českých mistrů pražské univerzity počátku 15. století, které představuje nejen základ pro uchopení Jeronýmova myšlení, ale i závažný pramen pro poznání filosofických diskusí na pražské univerzitě.

OTA PAVLÍČEK

Licevoj letopisnyj svod XVI veka. Faksimil'noe izdanie v 40 tomach, ed. Charis Ch. MUSTAFIN a kol., Akteon, Moskva 2010–2011

40 svazků, ISBN 978-5-91142-001-7

V nakladatelství Akteon, založeném speciálně k tomuto účelu, byla vydána zcela mimořádná památka ruské knižní kultury 16. století, *Iluminovaný letopisnyj svod (Licevoj letopisnyj svod)*. Jediný exemplář originálního díla, rozdělený do deseti kodexů, je uložen v několika ruských institucích a ve faksimilovém vydání vychází vůbec poprvé. Edici tvoří 37 svazků, obsahujících faksimile spolu s transliterací textu a překladem do současné ruštiny, a tři doprovodné svazky s charakteristikou rukopisů a rejstříky. Rozsahem i významem vydávaného pramene jde o zásadní ediční počín, jenž je díky akvizici Slovanské knihovny k dispozici rovněž českým badatelům.

Iluminovaný letopisnyj svod, největší historiografické dílo středověké Rusi, vznikl v letech 1568–1576 v Alexandrovské Slobodě, jež byla v době opričiny hlavním městem Rusi a stálou rezidencí cara Ivana IV. Hrozného. Dílo vzniklo v jediném exempláři pro carskou knihovnu a buď sám panovník, nebo každopádně někdo z jeho nejbližšího okolí na vznik letopisu přímo dohlížel. Kolosální dílo mělo původně asi 12 000 listů, z nichž se dochovalo necelých 10 000.

První část díla je věnována světovým dějinám (biblické dějiny od stvoření světa, řecké a římské dějiny a dějiny Byzance do počátku 10. století), poté následují ruské dějiny od 1114 do 1567 (svazek obsahující počátek ruských dějin se nedochoval, rovněž závěr chybí). Výklad období 1533–1567 byl přirozeně tématem nejožehavějším a v souvislosti s proměnami politiky Ivana IV. byl text kolem roku 1575 výrazně revidován: neznámý redaktor – patrně za přímé Ivanovy účasti – provedl po okrajích rozsáhlé přípisy, obsahující zejména odsudky těch osob, jež byly perzekvovány během opričiny.

Iluminovaný letopisnyj svod představuje zcela mimořádný pramen i z hlediska ikonografického. Samotné označení *licevoj* znamenalo, že nejde o dílo zdobené pouze ornamenty, jak bylo na Rusi běžné, ale že na iluminacích jsou zobrazeny osoby (*lica*). Takové iluminace jsou obsaženy prakticky na každé stránce, celkem je jich více než 16 000 a předpokládá se, že celé dílo obsahovalo přes 20 000 iluminací. Práce na letopise nebyla z neznámých důvodů dokončena, na miniaturách poslední části jsou provedeny jen